

Voiko taloudellista päätöksentekoa harjoitella?

17.6.2025 – Talousosaaminen

KIRJOITTAJA

Anu Rajjas

Talousosaamisen neuvonantaja

Teemme lähes päivittäin erilaisia päätöksiä rahankäytöstä. Useimmin tehtävät päätökset ovat helppoja ja ne tehdään autopilotilla sen enempiä miettimättä, mutta niitäkin olisi aika ajoin hyvä tarkastella kriittisesti. Päivittäiset ostokset, kuten elintarvikkeiden tai kahvin ostaminen, ovat usein rutiininomaisia päätöksiä, jotka teemme ilman suurempaa harkintaa. Vaativammaksi päätöksenteko tulee, kun pitää päättää isommista rahamääristä tai kun päätöksenteko vaikuttaa pitkällä aikajänteellä. Esimerkiksi asunnon tai auton ostaminen vaatii tiedonkeruuta ja vaihtoehtojen vertailua. Sijoituspäätöksiä tehdessä on tärkeää ymmärtää markkinoiden toimintaa ja riskejä.

Talousosaamisen strategioissa yleisenä tavoitteena on saada ihmiset tekemään perusteltuja ja tietoon perustuvia päätöksiä, jotka tuottavat heille hyvinvointia. Tämä tarkoittaa valmiuksia hakea oleellista ja luotettavaa tietoa sekä osaamista sen käsittelyyn.

Taloudellinen päätöksenteko on usein kompleksisempaa kuin kuvittelemme. Hyvä esimerkki tästä on asunnon ostaminen, joka useimmille on elämän suurin hankinta. Pitää osata ensinnäkin perehtyä asunnon kuntoon, taloyhtiön talouteen, tehtyihin ja mahdollisiin tuleviin korjauksiin, talon tontin vuokraehtoihin jne. Sitten pitää vielä kilpailuttaa asuntolainoja, vertailla niitä ja valita paras korko lainalle. Vaikka kuinka yrittäisi keskittyä taloudellisiin faktoihin, niin päätöksentekoon vaikuttavat myös tunteet, jotka voivat saada meidät unohtamaan hyvin mietityt laskelmat.

Taloudellista päätöksentekoa voi harjoitella

Taloudellisen päätöksenteon uusinta tutkimusta esiteltiin toukokuun alussa Meksikon Cityssä pidetyssä symposiumissa The brain and financial decision making. Symposiumissa käsiteltiin sitä, miten aivot käsittelevät taloudellista tietoa ja miten tunteet vaikuttavat päätöksentekoon.

Merkittäviä taloudellisia päätöksiä pitää suunnitella. Suunnittelua hankaloittaa, jos toimintaympäristö koetaan monimutkaiseksi. Tämä voi johtaa siihen, että suunnittelua ei tehdä ollenkaan. Käyttäytymistaloustieteellinen tutkimus on tuonut uutta tietoa suunnittelun esteistä. Näitä esteitä ovat yksilön kokemus epävarmuus suunnittelussa, päätöksen sisältämät monet yhtäaikaiset tavoitteet, elämäntilanne, alhainen

talousosaaminen, luotonsaannin rajoitteet, käyttäytymisen vinoumat ja kognitiiviset kuormat. Esteiden tunnistaminen auttaa suunnittelun tukemisessa.

Tutkimuksen avulla on ryhdytty kehittämään työkaluja taloudellisen päätöksenteon harjoitteluun. Esimerkiksi virtuaaliympäristössä voi konkreettisesti nähdä, millaisia vaikutuksia erilaisilla päätöksillä olisi omaan talouteen. On myös kehitetty ympäristöjä, joissa voi kokeilla kognitiivisten harhojen vaikutusta päätöksentekoprosessiin. Siinä voi kokeilla, miten oleellisen tiedon sivuuttaminen voi johtaa epäedulliseen päätökseen. Virtuaaliympäristössä voi myös nähdä, miten erilaiset markkinatilanteet vaikuttavat sijoitusten arvon kehittymiseen.

Pelilliset työkalut tukevat talousosaamisen kehittymistä

Verkossa esiintyvien huijausten ja petosten tunnistamiseen on kehitetty pelillisiä työkaluja. Pelissä voi esimerkiksi harjoitella tunnistamaan epäilyttäviä sähköposteja ja verkkosivustoja, jotka ovat huijauksia. Työkalun avulla voi oppia välttämään huijauksiin ja petoksiin lankeaminen.

Kryptosijoittamistakin voi kokeilla pelillä. Peli näyttää havainnollisesti, mitä kryptot ovat ja mitä ne eivät ole sekä kertoo niiden riskeistä. Pelissä voi ostaa ja myydä kryptoja, seurata markkinavaihteluja sekä joutua huijauksen kohteeksi. Tämä auttaa ymmärtämään kryptosijoittamisen toimintaa ja siinä piileviä riskejä.

Voisiko sitten tekoäly hoitaa puolestamme vaativat taloudelliset päätökset? Voimme toki osan tiedon käsittelystä sysätä tekoälyn hoidettavaksi, mutta päätöksissä, joissa pitää ottaa huomioon näkökohtia eri aloilta, ei tekoäly taivu.

Informaation määrän kasvaessa tarvitsemme tukea sen käsittelyyn, jotta siitä olisi apua päätöksenteossa. Talousopetuksessa tulisi huomioida taloudellisen päätöksenteon haasteet. Kun oppii hahmottamaan, mitkä kaikki tekijät vaikuttavat päätöksentekoon, voi taklata siinä piilevät riskit. Myös oppimalla tunnistamaan omat käyttäytymisen vinoumat, kuten taipumuksen yliarvioida omat kyvyt tai aliarvioida riskejä, voi tehdä parempia taloudellisia päätöksiä.

Avainsanat

[sijoittaminen](#), [riskit](#), [talousosaaminen](#)